
Rendőrség típusok „társadalmi” hatékonysága

Vári Vince*

1. Bevezetés

A szervezetszociológia elsősorban arra alkalmas, hogy rámutasson azokra a diszfunkcionális jellemzőkre, amelyek az egyes organizációkat jellemzik. Ilyen többek között a feladat-túlvállalás jelensége, amikor a szervezet saját fontosságát és jelentőségét mások hátrányára kívánja erősíteni. Ennek a háttérében az egymástól függő, egymással szoros kapcsolatban lévő szervezetek, alrendszerek közötti kölcsönös függőségi kapcsolat is állhat. Ami az alrendszerek relatív, funkciójuk gyakorlásához szükséges függetlenséget jelent, vagy más néven funkcionális autonómiát. Ezek egymással szembeni gyakorlása vezethet konfliktusokhoz, feszültségekhez. Erre jó példa, hogy minden szervezet igyekszik elkerülni, nehogy más szervezet struktúrájába olvasszák (pl. az ügyészségnek az igazságügyi szervezetbe történő beolvasztási kísérlete). Ez nemcsak a rendszer és az alrendszer viszonyára, hanem az alrendszer–alrendszer viszonyára is jellemző. Minden alrendszer inputját az előző alrendszertől (vagy rendszertől) kapja, az általa kibocsátott output a következő alrendszer inputja lesz (pl. a nyomozás során elkövetett hibák meghatározzák a vád megalapozottságának mértékét, a bíróság előtt lefolytatott bizonyítás eredményességét, a büntetőjogi felelősség megállapításának határait). Amennyiben a büntető igazságszolgáltatási rendszer elemeit egy közös cél kapcsolja össze úgy, hogy az egyes elemek egymással konzisztens módon törekednek annak elérésére, abban az esetben beszélhetünk a rendszer hatékonyságáról, azonban *Farkas Ákos* szerint ez a körülmény a büntető igazságszolgáltatás rendszere esetében hiányzik.¹

A szervezetszociológiai kutatások a szervezetek belső működésének sajátos jegyeire összpontosítanak, mintsem a rendszer egészében elfoglalt szerepükre. Habár az egyes szervezetre jellemző sajátos karakterisztika elképzelhetetlen anélkül, hogy ne lennének tudatában annak, hogy az adott alrendszer milyen szerepet tölt be a rendszer egészében. Vagyis mennyire függ más alrendszerektől,

* R. alezredes, adjunktus, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Rendészettudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőeljárásjogi Tanszék

¹ FARKAS ÁKOS: *A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései*. In: GÖNCZÖL Katalin – KORINEK László – LÉVAI Miklós: *Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll*. Corvina Kiadó, Budapest. 1998. 395.

mennyire tekinthető a hatalom eszközének instrumentális értelmezésben, tud-e eredményesen működni a társadalmi közegétől eltávolodva pusztán bürokratikus, szervezeti alapon. A rendőrségre a büntető igazságszolgáltatás egyik alrendszerként is tekinthetünk, de szervezetének sajátosságait tekintve tágabban bizonyos szubkultúráként is aposztrofálhatjuk. Ennek oka, hogy szervezete jól definiálható belső csoportismérvekkel rendelkezik. Alapvetően ezek az ismérvek, mint kohéziós elemek hozzák létre a rendőri kollektívák sajátos értékeit, mint amilyen a veszély vállalásának a hétköznapit meghaladó szintje, a nagyfokú kollegialitás, és a túlzó szolidaritás. Ennek a zárt és környezetéhez szolidárisan viszonyuló szubkulturális miliónek sajátos viszonya alakul ki társadalmi közeghez kapcsolódóan.

Tanulmányok a rendőri szolidaritás, a saját maguk által elkövetett törvénytelenések és a külvilág felé történő orientáció között mutattak ki fordított előjelű összefüggést.² *Érdemes azonban az „etnocentrikus” rendőrképpel szembenálló olyan kutatás eredményére hivatkozni, amit nem mellesleg a japán rendőrségi modell hatékonysága is igazolt. Miszerint a belcsoportok befelé irányuló tisztelete, elfogadása, megbecsülése, és a csoport összetartozását erősítő értékeinek és hagyományainak pozitív elfogadására épülő intenzív identifikáció egyenesen arányos a kifelé irányuló orientáció növelésének szükségletével.*³ Következésképpen, ha a rendőrség összetartozás-igényét nem a társadalom intoleranciával szembeni védekező attitűdje alakítja ki, úgy normál esetben ez a kohézió pozitívan hat akár a rendőrség társadalmi beágyazódására is. *Finszter* szerint a rendszer oktalan titkolózása okozza a társadalom rendőrséggel szembeni előítéletességét, amelyre a testület tagja maga is előítélettel válaszol.⁴ A megszokott és a rendszer szellemiségét alkotó titkolózással parallel az eredményességi vagy statisztikai szemlélet, amely a szervezetre oly annyira jellemző, a törvényesség és az eredményesség dilemmáját igyekszik feloldani. *John Broderick* rendőrkatóriáit⁵ az idealista rendőr mellett a represszív, illetve a cinikus rendőrig, akár egy rendőri karrierív átalakulási szakaszaiként is azonosíthatjuk. Amely karrierívben egy döntően represszív, tekintélyelvű rendőri szervezeti modell saját működési sémájához formálja egy pályakezdő rendőr szakmai attitűdjét és ezzel személyiségét. Kondicionálva mindezzel az adott szervezet alapvető és hosszútávú szervezetszociológiai vonásait. A rendőrség típusok tehát egyben az adott rendőrtípusuk szervezeti kifejeződései is, amelyek hosszas fejlődés során jöttek létre, és elengedhetetlenül összefonódtak az időszakos társadalmi és politikai változásokkal.

² SCHERNOCK, Stan K.: An empirical examination of the relationship between police solidarity and community orientation. *Journal of Police Science and Administration*, vol. 16, 1988. 182–194.

³ DION, Kenneth L.: *Intergroup conflict and intragroup cohesiveness*. In: Austin, William G. – Worshel, Stephen (Eds.): *The social psychology of intergroup conflict*. Brooks/Cole, Monterey, 1979. 221–224.

⁴ FINSZTER Géza: *A rendőrképzés és a rendészettudomány*. In: Németh Zsolt (szerk.): *Tiszteletkötet Sárkány István Sárkány István 65. születésnapjára*. Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2010. 68.

⁵ BRODERICK, John J.: *Policing a time of change*. General Learning Press, Morristown, 1977. Idézi FINSZTER Géza: *A bűnüldözés működési modelljei*. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós: *Kriminológiai ismeretek*. Corvina Kiadó, Budapest, 1996. 344.

A strukturalista–funkcionalista szociológiai iskola módszereinek felhasználásával történtek már ugyan kísérletek arra, hogy a rendőrségi funkciókat egy szélesebb társadalmi szerkezetben vizsgálják. Ezen keresztül a funkcionalista modell adhat kulcsot az egyes rendőrség és rendőrtípusok megértéséhez. E szerint a rendőrség keletkezéstörténetében vizsgálni kell egyik oldalon a civil társadalom követelményeit, a másik oldalon pedig az állami-politikai hatalom igényeit. A hatalom és az állampolgár viszonya alapján többféle rendőrségi modell és stílus különböztethető meg, amelyekről a következőkben kívánok rövid áttekintést adni.

2. A tekintélyelvű rendőrség

A tekintélyelvű gondolkodás vizsgálatánál végzett pszichológiai kutatások feltárták, hogy a merev gondolkodás, az ideológia és az előítélet összefügg egymással. A paternalista, tekintélyelvű vezetői attitűd hazug gondolatokat sugall és hamis érzelmeket (kétkedést, szomorúságot), általános bizonytalanságot közvetít környezete számára. Alapvető érdeke, hogy a beosztott elveszítse autonómiáját, egyéniségét, és irányíthatóvá válva essen szét a közösségi kohézió. Ebben az ambivalens érzelmi légkörben az egyének könnyebben irányíthatók, bár passzívak és kezdeményezésre alkalmatlanok lesznek.⁶ Kialakulása a jellemzőit tekintve autoriter, a büntetés és jutalmazás dualitását alkalmazó, kudarckerülő és következtelen szülői modellben keresendő.⁷ Társadalmi szinten ott működik ilyen, ahol a politika nagy szerepet kíván fenntartani magának a közbiztonság és a belső rend érvényre juttatásában, a civil társadalomnak pedig egyszerűen nincs módja, fóruma a közbiztonság oltalmazásában való aktív részvételre, sem pedig a közhatalmi tevékenység kontrolljára, *vagy mindezek csupán látszatra, formálisan vannak jelen, de valódi befolyásuk, ráhatásuk nem értékelhető.* A jelenlegi magyar rendőrség lényegében ennek a modellnek feleltethető meg leginkább, így ennek részletes bemutatására itt külön már nem térek ki, annak karakterjegyeit a tanulmány végén a magyar rendőri modell jellemzőinél foglalom össze.

3. A közösségi rendőrség⁸

Az előbbi modell ellentéte, amikor a civil közösségek autonómiája igen magas, ahol az állam nagyfokú önkorlátozással a minimumra kívánja szorítani a közhatalom represszív jogosítványainak alkalmazását. A modell egyik legteljesebb kifejtése a

⁶ SZIKLAI László Péter: Identitás, elkötelezettség, hivatástudat. *Magyar Rendészet*, 2003/4. 112.

⁷ Kovács Daniella: *Tekintélyelvűség és előítéletesség.* In: Csernyikné Póth Agnes (szerk.): *Emberi kapcsolatok pszichológiája.* Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006. 109–110.

⁸ *Szikinger* 1991-ben írt tanulmánya részletes áttekintést ad a közösségi rendőrség kialakulásáról és európai tapasztalatairól. Összegzésében kijelenti: soha nem volt nagyobb szükség a rendőri tevékenység társadalmi hatásainak elemzésére, a nemzetközi tapasztalatok és a magyar viszonyok összevetésére, mint ma. Vö.: SZIKINGER István: *Közösségi rendőrség a mai Európában.* *Belügyi Szemle*, 2012/3. 29–37.

kanadai kriminológusok leírásában található.⁹ *André Normandeau* a tekintélyelvű rendőrség alapját képező centralizálás helyett arra mutat rá, hogy a siker kulcsa többek között a következők: a közbiztonsági kockázatok geográfiai pontossággal történő felmérése; a rendőri jelenlét láthatóvá tétele; a civil megelőzési programok sokasága; a korrekt helyzetértékelés a bevezetésre jogosult intézkedések előtt és a folyamatos kontroll a végrehajtás alatt; továbbá az eredmények utólagos mérlegelése.¹⁰ A közösségi rendészet¹¹ elmélete a problémamegoldó rendészet egy változata a közbiztonságot fenyegető újabb kihívások kezelésére.¹² Fontosabb jellemzője, hogy a lakosságot is be kell vonni a problémák megoldásába. Velük közelebbi, együttműködés-centrikus kapcsolatot kell kiépíteni, ami alapot nyújt a terület rendészeti beavatkozásaihoz a közbiztonság és a közrend biztosítására.

A közösségi rendőrség bevezetésének egyértelmű sikerei kimutathatók voltak a kísérleti területeken, ami kétségtelenné tette, hogy pusztán a rendőrök polgárbarát beállítottságának kialakítása a szervezeti struktúra változtatása nélkül is hasznos és előremutató.¹³ Nem kétséges, hogy a közösségi rendőrség nemcsak egyfajta bűnüldözési modellt, hanem a bűnözés egészen másfajta szemléletmódját, és a kettő holisztikus megközelítésű együttes kezelése.¹⁴ A közösségi rendőrségi filozófia nem a kauzalitás szűk keresztmetszetű teóriájában, a bűnözés-akció és a bűnüldözés-reakció sémájában gondolkodik, e kettő elválaszthatatlan egységéből vonja le következtetéseit.¹⁵ Chicago öt városrészében bevezetett közösségi rendészet – fél millió ember biztonságáért 1800 rendőr felelt – megmutatta, hogy a legnagyobb közbiztonsági problémakörökben, mint akár a drog, az erőszakos bűncselekmények, a vagyon elleni bűnözés, 45 százalékkal javult az eredményességi ráta.¹⁶

A társadalmi elismertség és bizalom a közösségi rendőrség attitűdjében nem a hatáskiváltás vagy reaktivitás rögtönzött eredménye, sokkal inkább egy hosszú távú stratégia, amely számúzve az okság e maradi paradigmáját, egy igazságosabb, egyenlőbb és átfogóbb társadalmi érdeket közvetít. Ezt támasztja alá a törvényesség és a hatékonyság együttes érvényre juttatása céljából a német

⁹ KOZÁRY Andrea: A rendőrség társadalmi szerepe – rendőrségi reform: aktuális kérdések. *RTF Rendvédelmi Füzetek*, 2009/3. 24.

¹⁰ NORMANDEAU, André: Bilan provisoire de la recherche évaluativesur la police professionnelle de type communautaire. *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, vol. 51, no. 2. 1998. 178.

¹¹ Community policing.

¹² FINSZTER Géza: A rendészet rendszerszemléletű megközelítése és a stratégiai tervezés. *Tanulmányok a rendészeti stratégiához. Rendészeti Szemle Különszám*, 2010. 56.

¹³ WYCOFF, Mary Ann – SKOGAN, Wesley G.: *Community Policing in Madison: An Analysis of Implementation and Impact*. In: Rosenbaum, Dennis P. (Ed.): *The Challenge of Community Policing*. Thousand Oaks, London–New Delhi, 2004. 75–91.

¹⁴ DANIELISZ Béla – JÁRMY Tibor: *Rendészet Európában*. Duna Palota Kulturális Kht., Budapest, 2008. 124.

¹⁵ *Bólyai* szerint rendőrség a közösség része, és legfontosabb feladata az egyének és a közösség jogszerű érdekeinek megóvása, szolgálata. A rendőri mentalitás általános jellemzőjévé kell tenni a törvényeket betartó adófizető állampolgárok tiszteletét, másrészt a bűnözés elleni határozott fellépést. Lásd: BÓLYAI János: *Közösségi Rendőrség Magyarországon. Belügyi Szemle*, 1998/1. 74.

¹⁶ SKOGAN, Wesley G.: *The Impact of Community Policing on Neighborhood Residents*. In: Rosenbaum, Dennis (Ed.): *Community Crime Prevention*. Sage, Beverly Hills–Newbury Park–New Delhi, 1986. 167–181.

szövetségi rendőrségnél kialakított értékrend, amely előfeltevései között fogalmazza meg, hogy a rendőrségi intézkedéseket a rendőrségen túlnyúlóan, a kooperációra és a társadalmi részvételre kell alapozni.¹⁷

4. A professzionális, represszív stratégiát követő rendőri szervezetek

„A represszív stratégia csak arra alkalmas, hogy létrehozza a rendészet legdrágább és leghatástalanabb változatát.”¹⁸ Létrehozásában jelentős szerepet játszik az egyre durvább bűnözéstől, mint globális világproblémától való megalapozott félelem, amely a társadalmi közösségeket arra kényszeríti, hogy igényeljék az erős, jó szakmai színvonalon működő, harcra kész rendvédelmet, ugyanakkor az állam is fokozni kényszerül erőfeszítéseit a közbiztonság hatósági erőszakkal történő oltalmazásában. Egyes elképzelések szerint csak ez vezethet a közbiztonság megerősödéséhez, vagyis a bűnözéssel szembeni rendőri fellépés eredményessége növekedésének feltétele a leghatározottabb cselekvés, még apróbb jogsértések esetén is. Itt a rend elemi szintű megbomlására való reagálás nem csupán preventív, hanem határozottan represszív jelleget is ölt. A rendőrség komolyan veszi a szabálysértések leküzdését, minimális deviancia sem kerülheti el a rend őreinek figyelmét. A veszélyforrások represszív, drasztikus módon történő kezeléséhez rövidtávon bizonyosan eredmény kapcsolódik, ahogy ezt a New Yorkban alkalmazott módszer is igazolta, ahol közel öt év alatt, 1993–1998 között, majdnem 50 százalékkal csökkent a bűncselekmények száma. Ezzel szemben viszont számos olyan következmény keletkezett, amely hosszú távon éreztette hatását. Többek között nőtt a túlkapások száma, főleg a kisebbségekkel szemben, ezzel fokozódott az előítéletre épülő lokális társadalmi feszültség. Ennek jelei a mai napig visszaköszönnek az amerikai rendőrség által preferált rendőrségi stratégia társadalmi következményeként, olyan eskalációs faktort rejtve magukban, amely komoly zavargások kialakulásához és elharapódzásához vezethet, ahogy ezt tapasztalhattuk 2014-ben¹⁹ vagy 2016-ban²⁰ is.

A represszív modell többnyire a rendőri létszám és erők gyarapítására épít, annak ellenére, hogy többek között egy kansas-i empirikus kutatás is igazolta, hogy a rendőri jelenlét növelése önmagában nem hatékony. A „látható rendőrség” kutatása során a gépkocsival való járőrözés gyakoriságának a növelésekor azt tapasztalták, hogy az a lakosság biztonságérzetét nem befolyásolta pozitívan.²¹ Habár a gyalogos járőrözés a társadalmi elégedettséget és a rendőri munka

¹⁷ DREHER, Günther – FELTES, Thomas: *Szüksége van-e a kriminalisztikának belső vezetésre?* In: Katona Géza (szerk.): *A kriminalisztika aktuális kérdései. Tanulmányok öt európai országból.* BM Kiadó, Budapest, 2001. 125.

¹⁸ FINSZTER Géza: Rendészeti menedzsment. *Magyar Rendészet*, 2003/4. 20–33.

¹⁹ http://index.hu/kulfold/2014/12/05/egy_feher_amerikai_rendor_agyonlott_egy_fegyvertelen_fekete_ferfi_t/ (letöltve: 2019. 02. 09.)

²⁰ https://index.hu/kulfold/2016/08/14/zavargas_milwaukee_rendori_eroszak/ (letöltve: 2019. 02. 09.)

²¹ KELLING, George L. – PATE, Tony – DIECKMAN, Duane – BROWN, Charles E.: *Kansas City Preventive Patrol Experiment: A summary Report.* Washington D.C., 1994. 341–382.

megítélését ténylegesen javítani tudta.²²

5. A „hotspot” rendészeti modell

Lawrence Sherman és társai minneapolis-i kutatásához köthető az elmélet, amely során igazolást nyert, hogy a segélyhívások többsége térben és időben jól behatárolható.²³ Az empirikus adatok igazolták, hogy a bűnözés szempontjából frekvenciátalt kerületekre való fókuszálás képes volt visszavetni a bűnözés mennyiségi adatait, különösen érzékelhető volt ez a közterületi rablásoknál.²⁴ Ennél a modellnél a rendőrség felméri azokat a területeket, ahol nagyobb számban történik bűncselekmény, ahelyett, hogy az illetékességi területen szétszóróná a rendelkezésre álló rendőröket. Úgynevezett hot-spotokat alakít ki, oda és akkor összpontosítja a rendőri erőket, ahol a leggyakrabban fordulnak elő törvénysértések. Azokon a területeken, ahonnan erőt vont el, a szituációs bűnmegelőzés módszereit alkalmazza. A modell elméleti alapjait erősítették azok a kutatások, amelyek a bűnözés frekvenciátaltságának területi és személyi összefüggéseit vizsgálva tárták fel, hogy az elkövetők 10 százaléka valósítja meg a bűncselekmények 55 százalékát, a sértettek 10 százaléka alkotja a teljes sértetti kör 42 százalékát és a helyszínek 10 százalékához kötődik a teljes riasztások 60 százaléka. A helyhez kötött reagálás és rendőri jelenlét, illetve az alkalmazott bűnüldözési vagy proaktív módszer adekvátsága kétséget kizáróan bizonyítást nyert.²⁵ A célirányosan alkalmazott represszív fellépés hátránya viszont, hogy fennáll a bűnözés áthelyeződésének veszélye. Bizonyos esetekben eredményes, de például a drogkereskedelemre hatástalan volt.²⁶

6. Problémaorientált rendészet (POP)

A problémaorientált rendőrség a közösségi rendőrségtől megkülönböztetve, hangsúlyosnak tekinti az összegyűjtött információ társadalomba történő visszaáramoltatását, ezért a nyitottság a döntő a közbiztonság fenntartása során.²⁷ A problémaorientált rendőrségre egyebek mellett éppen az jellemző, hogy tudja: céljai eléréséhez a jelenlétben és a kényszer bevetésén kívül számtalan törvényes

²² PATE, Antony M.: Experimenting with Foot Patrol. The Newark Experience. In: Rosenbaum, Dennis (Ed.): *Community Crime Prevention*. Sage, Beverly Hills–Newbury Park–New Delhi, 1986. 137–156.

²³ SHERMAN, Lawrence W. – GARTIN, Patrick R. – BUERGER, Michael E.: Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place. *Criminology*, vol. 27, no. 1, 1989. 27–55.

²⁴ SHERMAN, Lawrence W. – WEISBURD, David A.: General Deterrent Effects of Police Patrol in Crime „Hot Spots”: A Randomized, Controlled Trial. *Justice Quarterly*, vol. 12, 1995. 625–648.

²⁵ SÁRKÖZI Irén: *A közösségi rendőri filozófiáról*. ORFK Tájékoztató, 110/4/1999. 6.

²⁶ MAGUIRE, Mike – MORGAN, Rod – REINER, Robert (Eds.): *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford University Press, Oxford. 2012.

²⁷ BRODEUR, Jean-Paul: *Taylor-Made Policing: A Conceptual Investigation*. In: Brodeur, Jean-Paul (Ed.): *How to recognize Good Policing? – Problems and Issues*. SAGE, Thousand Oaks–London–New Delhi, 1998. 50–51.

eszköz alkalmazható, és a folyamat végén nem marad el az értékelés.²⁸ A problémaorientált megközelítés az együttműködés kooperatív és informatív sémái helyett az információ tudatos elemzését és feldolgozását helyezi előtérbe, amivel a rendőrség egyfajta kalkulációs feladatkörében a lehetséges közbiztonsági rizikók felett spekulálva választja ki a viszonylag széles intézkedési repertoárjából az adekvát választ.²⁹ A modell különlegessége a fenti módszerek együttes alkalmazása, tehát az együttműködés kombinációja a problémák fókuszával, kiemelt területe a viktimizáció elkerülése.³⁰ Herman Goldstein 1979-ben alakította ki a problémaérzékeny rendészeti modell koncepcióját,³¹ melynek lényege a fenyegető veszélyek felismerése és az arra történő professzionális reagálás. Precíz kutatómunka után, a problémához igazítva az intézkedést, lehetséges olyan rendészetet folytatni, amely betarthatja a szükségesség és arányosság kritériumait.

7. A bizalomépítő rendőrség³²

Az Egyesült Királyságban kidolgozott modell egy közvetlenül arra adott válaszként fogható fel, hogy a kriminalitás mutatószámainak csökkenése mellett a lakossági felmérések szerint továbbra is emelkedő bűnözési érzet jelen. Felismerve a szubjektív és az objektív biztonság közötti eltérést, nem a bűncselekmények súly szerinti értékelésére építettek, hanem az ún. „jeladó bűncselekményekre”, amelyek egyfajta szociológiai és társadalmi indikátorai voltak a szubjektív biztonságérzet romlásának. A rendőrség teljesítményének országos mérési rendje azonban az Egyesült Királyságban is a maradi statisztika-eredményességi modellre épült, így nehezen tudták az új felfogást összeegyeztetni az új prioritásokkal.³³ Ezt hidalta át az új hatékonyságmérési sémák alkalmazása. A bizalom elnyerése, a kölcsönös előítéletek lebontása és egy új szemléletű rendőrség kialakítása azonban nagyon sok tényezőtől függő, tudatos tevékenységet igénylő, hosszú folyamat

²⁸ SCOTT, Michael S.: *Problem-Oriented Policing: Reflections on the first 20 Years*. US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington D. C., 2000. 11–12. Idézi: KORINEK László: *A kutatás zárótanulmánya*. Az OBmB által támogatott, FAPI_P:1321/2005 számú, „A magyar állam rendvédelmi szerveinek a magánszféra számára nyújtott szolgáltatásai, a polgári biztonsági cégekkel és az NGO-kkal való együttműködés lehetőségei a prevenció területén” című kutatási projekt résztanulmánya. Budapest, 2006. 570.

²⁹ Korinek szerint a problémamegoldó rendőrségnél a társadalmi igazságosság összeegyeztetése a hatékony rendészeti megoldások keresésének igényével kecsegtet. Lásd: KORINEK László: *Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről*. *Jogtudományi Közöny*, 2006/7–8., 247–267.

³⁰ Vö.: SZABÓ Henrik – WINDT Szandra: A problémaorientált rendészet szerepe az ismételt áldozattá válás megelőzésére. *Magyar Rendészet*, 2013/2. 151–167.

³¹ Vö.: GOLDSTEIN, Herman: *Problem-oriented Policing*. McGraw-Hill, New York, 1990.

³² Reassurance policing.

³³ HERRINGTON, Victoria – MILLIE, Andrew: *Applying Reassurance Policing: Is it „Business as Usual”?* *Policing and Society*, vol. 16, no. 2, 2006. 146–163. Idézi KORINEK László: *Kriminológia I. Látens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől*. Magyar Közlöny- és Lapkiadó, Budapest, 2010. 567.

eredménye.³⁴ A bizalomépítő vagy más szóval „megnyugtató rendőrség” modellprogramja arra világított rá, hogy a hazai rendészeti gyakorlatot is jellemző statisztikai szemlélet nem képes arra, hogy tekintetbe vegye a helyben érvényesülő szempontokat.³⁵

8. A „zéró tolerancia elve”³⁶

A „zéró tolerancia” gyakorlati érvényesülését *William Bratton*, New York rendőrfőnöke bizonyította, és számos európai ország próbálta átültetni ezt a szemléletet.³⁷ Ez a modell a rendőrség decentralizálódását erősíti és a rendőrt nagyobb hatalommal ruházza fel. A rendőrség képességei azonban végesek, így a nulltolerancia-elvet szinte lehetetlen tökéletesen megvalósítani, mivel számos bűncselekmény marad látenciában.³⁸ Nem beszélve arról, hogy az elmélet egyértelműen – háborús retorikával élve – társadalmi választóvonalat húz az ún. jók és rosszak közé, ami megbélyegzéssel jár, másrészt elidegenedést eredményező és félelemgerjesztő hatású.³⁹ A törvény vasszigorával kell fellépni minden kevésbé súlyos, de a polgárok biztonságérzetét romboló magatartással és megnyilvánulással szemben, legyen az közterületi koldulás vagy fiatalkori erőszakos garázdaság. Ebben a megközelítésben lehet megelőzni a nagyobb, komolyabb veszélyt jelentő kockázati elemeket. Az elméletet számos kritika érte. A társadalmon belüli egyenlőtlenségek és feszültségek konzerválásához ezen túlmenően a helyzet romlásához vezet e modell tartós alkalmazása. Következésképpen, hogy a statisztika elfedi a bűnözés tényleges állapotát, ahelyett hogy feltárná, a statisztika alapján történő teljesítménymérés valójában lerombolja a rendészet szakmai értékeit. Az előítéletesség fokozását váltja ki, társadalmi kirekesztéshez, szegregációhoz vezet. A hiányos professzionalizmus csökkenti a rendőri munka társadalmi rangját, terjed a rendőrbűnözés, egyre sűrűbbek a jogszerűen alkalmazott erőszakkal történő visszaélések, ami a rendőrség elleni panaszok növekedéséhez vezet.⁴⁰ A szolgáltató rendőrség és a zéró tolerancia

³⁴ SZIGETI Péter: Az alapjogok gyakorlati értéke a jogrendben – kitekintéssel a rendvédelemre. *Jogvédelem, Rendvédelem. Tanulmányok*. Rendőrtisztviselői Főiskola, Budapest, 2007. 19.

³⁵ MILLIE, Andrew: *Reassurance Policing and Signal Crimes*. In: Bruinsma, Gerben – Weisburd, David (Eds.): *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice. Vol. 2*. Springer, New York, 2014. 4327–4335. Idézi: TIHANYI Miklós: *A városok problémái*. In: Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. NKE–RTK, Budapest, 2014. 176.

³⁶ NORMAN, Dennis (szerk.): *Zero Tolerance. Policing a Free Society*. The Institute of Economic Affairs Health and Welfare Unit, London. 1998.

³⁷ BRATTON, William J. – KNOBLER, Peter: *Turnaround: How America's Top Cop Reversed the Crime Epidemic*. Random House. 1998.

³⁸ BRATTON, William J.: *Crime is Down in New York City: Blame the Police*. In: Norman, Dennis (szerk.): i.m. 29–43.

³⁹ FINSZTER Géza: Zéró Tolerancia a kontinentális jog országaiban. *Főiskolai Figyelő*, 1999/2. 25.

⁴⁰ MAGUIRE, Mike – MORGAN, Rod – REINER, Robert (Eds.): *Implementing community policing. Lessons from 12 Agencies*. U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington D. C., 2009.

egymással nem kombinálható modellek.⁴¹

9. Adatfeldolgozás által vezérelt rendőrségi modell⁴²

E modell olyan együttműködésen alapuló feladatellátást takar, amely az adatok rendszerezett gyűjtését és értékelését összekapcsolja a közösségi rendőrség és a probléma-orientált rendőrség hosszú évek óta bevált gyakorlatával. Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség működtetése érdekében a rendőri szervezeteknek újra kell értékelniük jelenlegi tevékenységüket és annak rendjét. Az adatgyűjtésnek és -feldolgozásnak a közösségi problémák kezelését kell szolgálni.⁴³ Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség lényege a kommunikációs csatorna nyitottsága, vagyis a nála keletkezett adatoknak elsősorban a civil társadalomba kell visszajutniuk.

Ratcliffe a módszer lényegét az alábbiakban foglalta össze:

- a bűnüldözők a visszaeső vagy aktív bűnözőket célozzák meg;
- azonosítják és fókuszálnak az ún. forró pontokra (hot spots);
- hozzákötik a bűncselekményeket, rendkívüli eseményeket;
- megteszik a szükséges bűnmegelőzési intézkedéseket, lépéseket.⁴⁴

10. Aszimmetrikus rendészet

A különféle modellek összevonására tesz kísérletet *Stephen Mallory*, a Mississipi Egyetem tanára. Az aszimmetrikus kifejezés a katonai terminológiában lett használatos. Az aszimmetrikus rendészet főleg a váratlan, krízisszerű károkat okozó helyzetekre való reagálást jelenti. A tudós ezt a terminológiát az aszimmetrikus fenyegetésekre adott rendészeti válaszként írja le, mivel a világ egy kiszámíthatatlan helyé vált, ahol a korábban bevált sémák variábilis használata indokolt. Az aszimmetrikus fenyegetés lényege: valamely (hadviselő) fél olyan helyzetet teremt, amely a másik félnek aránytalanul nagy veszteséget, vagy ennek közvetlen veszélyét jelenti. Az elmélet lényegét kidolgozója abban látja, hogy egyesítve az eddigi rendszerek előnyeit, az új metódus lehetővé teszi a pénz, az emberi erőforrás, a technika és idő hatékonyabb felhasználását.⁴⁵

⁴¹ PUNCH, Maurice: *Zero Tolerance Policing*. The Policy Press, Bristol, 2007.

⁴² Intelligence-led policing

⁴³ PETERSON, Marilyn: *Intelligence-led Policing: The New Intelligence Architecture*. Bureau of Justice Assistance, Washington D.C., 2005. 1. Idézi: Korinek László: KORINEK László: *Kriminológia I. Látens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől*. Magyar Közlöny- és Lapkiadó, Budapest, 2010. 573.

⁴⁴ RATCLIFFE, Jerry: *Intelligence-led Policing*. Australian Institute of Criminology, Canberra, 2003. http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi248.pdf. (letöltve: 2019. 02. 03.) Idézi MALLORY, Stephen L.: *The Concept of Asymmetrical Policing*. IPES Working Paper, no. 12, September, 2007.

⁴⁵ MALLORY, Stephen L.: i.m.

11. A magyar modell

A magyar rendőrség szervezetében a hatáskörök erős centralizációja valósul meg. Vezetését önálló országos hatáskörű szerv, az Országos Rendőr-főkapitányság látja el. A kormány a belügyminiszteren keresztül irányítja, felügyeli és ellenőrzi a rendőrséget. A magyar rendőrségi modellre a dekoncentrált államigazgatási szervezeti berendezkedés jellemző, ebben a hatáskörök erős centralizációja érvényesül. Működési stratégiáját tekintve reaktív rendőrség, kiterjedt processzuális jogosultságokkal rendelkezik a büntetőeljárás nyomozási fázisában. Magyarországon egységes rendőrség működik, egy szervezeten belül találhatóak a különféle szolgálati ágak, így a közbiztonsági és a bűnügyi terület. A közigazgatás rendszerén belül részletezett szakmai ágak tekinthető, amely katonai jellemzőket hordoz magán, erősen egymásra épülő, alá-fölé rendeltségi viszonyok dominálnak. A militáns vonások ellensúlyozására a civil közigazgatás felé való hangsúlyeltolódás jelenthet alternatívát, ami különösen a képzés és a karrierrendszer harmonizációjának és átjárhatóságának elismerésével nyithat utat egy professzionális és szakmailag magasabb identifikációs erővel bíró szervezet felé. *„A politikai struktúrában elfoglalt helye szerint a magyar rendőrség represszív típusú, széles hatósági jogosítványokkal felruházott rendvédelem, amelyek irányításában fellelhető autoriter (tekintélyelvű) módszer is, mint a kézi vezérlés, vezetési szinteken való átnyúlás, személytelen szabályok helyett a vezetői tekintély túlsúlya.”*⁴⁶

12. Összegzés helyett

*„A múlt anakronizmusa a magyar rendőrségen belül a paternalizmus, ami sajnálatos módon, több területen túlélte a rendszerváltozást. A »fentről mindent jobban tudunk és irányítunk« szemlélete a centralizmus helyett használatos; fogalmazhatnám úgy is képiesen: a paternalizmus gyomnövénye, amelyre a gyomirtót – főleg a hatékonyságát – nehéz megtalálni.”*⁴⁷ Belátva, hogy nálunk a paternalista szemlélet a centralizmus gúnyjába bújt, úgy elkerülhetjük, hogy – a nyugat-európai mintákkal példálózó és a represszív, professzionális központosított rendőrség mellett érvelőkkel egyetértve – abban bármilyen pozitívumot fedezzünk fel. *A rendőrség bárhol a világban, így Magyarországon sem zárt rendszer, az erre irányuló törekvését a társadalommal szembeni kölcsönös bizalmatlansága kelti, ami a rendszer „társadalmi” hatékonyságára, azaz bizalmi tőkéjére visszásan hat.* A rendőrség és a társadalmi közege közötti kapcsolat természete a rendszer szervezeti és működési berendezkedésében kitűnően tetten érhető. Ezért egy autoriter, reaktív rendőrség nehezen utasíthatja vissza a paternalizmus vádját, és kissé képtelenségként imponál, mikor a saját „megrendelésére” végzett

⁴⁶ FINSZTER Géza: *Közbiztonság és közbátorság*. In: Németh Zsolt (szerk.): *Írások Tauber István emlékére*. ELTE ÁJK–MKT–RTF, Budapest, 2009. 76.

⁴⁷ SALGÓ László: *Centralizáció és decentralizáció kérdései a magyar rendőrség szervezetében. Új Rendészeti Tanulmányok*, 1995/1. 39.

közvéleménykutatás eredményei alapján hivatkozik a lakosság vele kapcsolatos megelégedettségére. Holott éppen a rendszer tekintélyelvű és erősen hierarchikus modellje tartja fent a szervezeten belül és kívül oly általános dependens társadalmi beállítottságot, melynek racionális következménye a „megoldás” mindig felülről várása. Mindez kétség kívül a propaganda és a politikailag korrekt kommunikáció szerepének felértékelődéséhez vezet. Ennek dacára álláspontom szerint a legkomolyabb gondot mégis a politikai, szakmai, illetve a társadalmi felelősségi rendszer tisztázatlansága jelenti, illetve, hogy nem áll rendelkezésre az ehhez szükséges elbeszélési keret sem. Úgy gondolom, hogy a megfelelő narratíva egyik lehetséges formája egy adekvát hatékonyságmérési rendszer lehetne, amely már képes lenne a rendőrség munkájának társadalmi hatékonyságát is megmutatni.
